

Tale til 4. maj-gudstjeneste 2019 i Grindsted Kirke
i forbindelse med kransenedlæggelse på kirkegården
ved sognepræst Bodil Raakjær Jensen

Sange: En lærke letted´ og Danmark nu blunder

Datoerne 4. og 5. maj har en helt særlig klang hos os danskere – også hos os, der slet ikke har oplevet denne helt bestemte 4. og 5. maj i 1945, men som kun har hørt om den, læst om den og set begivenhederne på film og fotos. Danmarks befrielse er værd at mindes, selvom det snart er 75 år siden, det skete.

På samme måde som de, der kæmpede for vores frihed og måske mistede livet i denne frihedskamp, skal mindes med taknemlighed – og med eftertænksomhed. For også vores tid har brug for sine kampe. Frihed til at tro og tænke og være til som den, man er, uden frygt for overgreb og repressalier er heller ikke i vores tid nogen selvfølge.

Det er bekymrende, når man i vores samfund ser tendenser, der netop i frihedens navn vil indskrænke friheden – altså de andres frihed. Frihed for Loke såvel som for Thor – det har ellers længe været frisindets adelsmærke. Men frihed er ikke det at ringe-agte og sætte ild til det, som andre skatter højt – det være et flag eller en bog. Og som digteren Heinrich Heine skrev allerede i 1821: *”Der, hvor man brænder bøger, brænder man til sidst også mennesker”*. Sætningens profetiske sandhed viste sig i al sin gru godt 100 år efter, hvor nazisterne i stor stil brændte de bøger, hvis indhold de ikke brød sig om. Hvad det førte til, ved vi jo alle.

Den nazistiske bevægelse var et berusende, hjernevaskende fællesskab, der udelukkede og i sidste ende tilintetgjorde alle dem, der tænkte og troede og var noget andet – men det tænkte man ikke videre på, når man selv var med.

Det er så indlysende rigtigt, som digteren og forfatteren Søren Ulrik Thomsen beskriver det, når han siger: *”Politik skal være kedelig. Så snart et politisk møde begynder at blive medrivende, når brystet svulmer og der er faner og fakler og blanke øjne, skal man gå hjem. For så er nøgternheden på tilbagetog og noget farligt under opsejling.”*

Når vi fejrer befrielsen og bliver ved og ved, så er det ikke kun, fordi foråret og det grønne bøgeløv og de lyse nætter kalder på en fest. Det er også for at understrege den side af friheden, som handler om forskelligheden. At indse, at rummelighed klæder friheden godt, og at det modsatte ikke er tilfældet. At forsone sig med historien og med hinanden i en farverig verden, hvor det danske selvfølgelig er bedst for os, men ikke som modsætning til andre landes kulturer og skikke - og bøger for den sags skyld. Forsoning også med fortidens kampe og med fortidens tab.

Men forsoning kan være vanskelig. Det gælder både, når det handler om forsoning med en tidligere fjende, og når det drejer sig om forsoning med sin egen mørke historie. Og det gælder faktisk også, selvom man i begge dele måske slet ikke var en del af det og derfor burde have glæde af det, som tyskerne kalder for *”die Gnade der späten Geburt”* - nåden ved den sene fødsel.

Det vil sige, at man slet ikke var hverken født eller tænkt på dengang, alt det frygtelige skete. For alligevel bliver man involveret i en kollektiv mistillid eller en kollektiv skyld.

Her kommer nogle personlige eksempler på det. Jeg er opvokset i Flensborg, så skønt dansksindet og dansksproget, kørte vi selvfølgelig rundt i en tysk indregistreret bil. Sidst i 60-erne og først i 70-erne var vi på ferie i vore nabolande, hvor det gang på gang viste sig, at det med forsoning kan være en vanskelig ting. På en ferie i Holland, blev vi skældt ud af en lille dreng, der kørte rundt på sin trehjulede cykel: "Deutscher Schweinehund" råbte han efter os. Det behøver vist ikke oversættes, og det var jo i hvert fald ikke en erfaring, han selv havde gjort sig.

I Norge havde vi truffet en aftale med en familie, der lejede værelser ud. Jo, de havde da et værelse til os. Da vi efterfølgende kom kørende med vores bil på tyske plader, var dette værelse pludselig alligevel ikke ledigt, men optaget til anden side. De ville ikke have os boende.

En anden oplevelse have vi i Sydtyrol – altså i Norditalien. Der havde vi lejet os ind hos en familie. Den første aften blev vi inviteret på et glas vin. Hurtigt fandt vi ud af, at man her i huset stadig havde storgermanske drømme. Sangen med "*von der Etsch bis an den Belt*" blev citeret med stor patos – altså de stortyske drømme om, at alt mellem floden Etsch og Lillebælt skulle være tysk. At man overhovedet kunne være dansksindet tysker – altså aktivt vælge det danske frem for det tyske - faldt manden i huset for brystet. Vi blev ikke inviteret igen. Og vi havde såmænd heller ikke lyst til det.

Og så sent som sidste år oplevede vi i Arnhem i Holland en museumsguide – yngre end os selv – der pludselig blev meget brysk og uvenlig, fordi jeg valgte den tysksprogede information frem for den engelske.

Et er altså det svære ved at forson sig med en tidligere fjende. Noget andet er det at forson sig med sig selv og sit folks historie. En jævnaldrende tysk kollega var på besøg på Tirpitz museet. Her blev hun meget chokeret over den manglende lidenskab i fremstillingen af besættelsestiden. Der var alt for lidt drama – alt for lidt tale om den frygt og lidelse, som den tyske besættelse havde forvoldt her på vores egn. Alt for lidt salt i de tyske sår.

Hun manglede simpelthen at blive mindet om sin kollektive skyld. For for en tysker er ethvert museumsbesøg, der handler om det tredje rige og anden verdenskrig, en nødvendig bodsgang. Og længe har det været sådan, at man slet ikke måtte tale om, at der også var store lidelser forbundet med at være tysker under 2. verdenskrig. For de var jo ligesom skyld i det hele.

Det er måske mærkeligt at bruge en 4. maj tale til at tale om tyskerne, men det er altså ikke et forsvar for det nazistiske tankegods og følgerne heraf. Det er bare en lille parentes – en lille sidefortælling om den almindelige tysker, der blev taget som gidsel.

Der er f. eks. min oldemor, der havde sin egen lille modstandskamp ved at nægte at modtage Hitlers orden "*Mutterkreuz*". Det blev givet – i guld - til kvinder der havde fået otte børn eller

mere. Hun havde fået 12. Men hun nægtede at modtage Hitlers orden.

Eller den ene af hendes døtre, der på sit dødsleje først i 40'erne råbte: "*Jeg hader Hitler og alle hans håndlangere*". Hun havde børnelammelse og havde i lang tid været indlagt på et krøblin-gehjem – sådan hed det dengang. Og gad vide – eller måske netop ikke – hvad hun havde oplevet der. Lægen hørte hendes udbrud, men sladrede ikke om det.

Eller en anden datter, der blev udbombet i Hamborg, og som resten af sit lange liv næsten ikke kunne tale om andet end denne frygtelige bombenat.

Eller min mor for den sags skyld der få år tilbage en nytårsnat på vej hjem fra midnatsgudstjeneste gennem alt fyrværkeriet totalt mistede orienteringen. Hun var fuldstændig sat tilbage til den tid, hvor hun som lille pige blev nødt til at kaste sig i rendestenen, fordi de engelske fly kom med deres bomber.

Kunne de have handlet anderledes? Var de ikke bare medløbere? Var det deres skyld?

Ja, jeg ved ikke rigtig. For hvad med en af mine konfirmander - altså ikke her fra Grindsted - der den anden dag gik op på prædikestolen og råbte: "*Stem på Stram Kurs?*" Hvad ville man i en given situation sige om ham? I tilbageblikket er det nemt at danne sig en mening. At se faren ude i fremtiden og agere på det i nutiden er en helt anden ting.

Men det var det, vores modstandskæmpere gjorde. De blev ikke hængende i skrækken og desperationen og fortvivlelsen over alt det frygtelige, de var vidne til; men de gjorde noget ved det. Det var deres vej.

Vores tid er en anden, og vores vej er en anden. Men vi kan stadig vildledes af faner, og fakler og blanke øjne, når politik bliver medrivende og dermed farlig. Politik skal ikke stille vores længsel efter mening – efter det, der større end os selv. Politik skal være nøgtern og fornuftig. Blanke øjne hører ikke hjemme i politik. Politik er bare en måde at regulere livet med hinanden, så alle kan leve i frihed med ansvar.

De blanke øjne og det bevægede sind hører derimod hjemme i kirken. Her er det ufarligt at længes og bevæges. Her er det helt på sin plads at spørge efter mening. At længes efter det, der er større end os selv. Denne længsel får vi stillet her i kirken, hvor fortvivlelse bliver mødt af tilgivelse, hvor skyld møder forsoning, hvor frygt bliver til livsmod og hvor død bliver modsagt af livet selv. I alt dette kan vi hente mod og livsglæde til at gå ud af kirken igen. Mod til ansvarligt at kæmpe for friheden til at tænke og tro og være den, vi er – en frihed for alle.

Amen